

Kulturno povijesna baština i turističke atrakcije Rima

Vajda, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Međimurje in Čakovec / Međimursko veleučilište u Čakovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:110:036141>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic of Međimurje in Čakovec Repository -
Polytechnic of Međimurje Undergraduate and
Graduate Theses Repository](#)

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I
SPORTA

Ivana Vajda

**KULTURNO POVIJESNA BAŠTINA I
TURISTIČKE ATRAKCIJE RIMA**

ZAVRŠNI RAD

Čakovec, rujan 2023.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I
SPORTA

Ivana Vajda

**KULTURNO POVIJESNA BAŠTINA I
TURISTIČKE ATRAKCIJE RIMA
CULTURAL HISTORICAL HERITAGE AND TOURIST
ATTRACTIONS OF ROME**

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

Mr. sc. Ivan Hegeduš, v. pred.

Čakovec, rujan 2023.

ZAHVALA

Od srca zahvaljujem svom dragom mentoru mr. sc. Ivanu Hegedušu, v. pred. na prihvaćenom mentorstvu, strpljenju, savjetima i smjernicama u pisanju rada i na svim lijepim i zanimljivim predavanjima iz područja turizma.

Zahvaljujem svojoj obitelji i dečku koji su uvijek vjerovali u mene, čak i onda kad ja nisam. Ovaj rad posvećujem mojoj Evi koja se pojavila u pravo vrijeme i sve proživljavala sa mnom.

Moje životno iskustvo nakon ovog studija uvećano je za još jednu stepenicu, obogaćeno znanjem i predivnim novim poznanstvima.

Ivana Vajda

Čakovec, 20. veljače 2023.

ZAVRŠNI ZADATAK br. 2022-MTS-I-102

Pristupnik **Ivana Vajda (0010141576)**
Studij: Izvanredni preddiplomski stručni studij Menadžment turizma i sporta
Smjer: Menadžment turizma

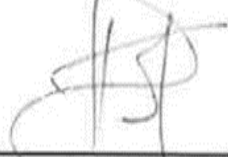
Zadatak: **Kulturno povijesna baština i turističke atrakcije Rima**

Opis zadatka:

Svi putovi vode u "Rim". Rim je centar svijeta. Rim je najpoznatiji kršćanski grad jer se u njemu nalazi Vatikan. Rim i njegova okolica obiluje sa mnogo kulturno povijesnih spomenika. Ima ogroman broj sakralnih objekata, muzeja, trgova, katedrala i veliki broj manifestacija koje su prepoznate širom svijeta. Kako i na koji način je prepoznat Rim kao turistička atrakcija? Koji su njegovi glavni turistički aduti? Odakle dolazi najviše turista u grad Rim? Ulaže li grad Rim u svoju turističku promociju ili zato uopće nema potrebe? Jeli Vatikan najpoznatiji dio Rima? Koji dio Rima ima najviše posjetitelja i zašto? kakva je promocija pojedinih lokaliteta i koje su cijene ulaznica za pojedine lokalitete? Iz kojih zemalja svijeta dolazi najviše turista u Rim? Kakva je budućnost turizma u Rimu i ima li potrebe zabraniti prilaz pojedinim povijesnim lokalitetima ili jednostavno smanjiti broj posjetitelja na pojedinim lokacijama?

Rok za predaju rada: 20. rujna 2023

Mentor:

Predsjednik povjerenstva za
završni ispit:

mr. sc. Ivan Hegeduš, v. pred

SAŽETAK

Rijetko koji grad plijeni toliko pozornosti, a i rijetko koji nazivaju „Vječnim Gradom“. Za Rim to ljudi čine s potpunim pravom. Glavni grad Italije toliko je kulturološki i povijesno jak da bi turist u njemu, istražujući sve njegove znamenitosti i tajne, mogao provesti godine, a mnogi ga žele doživjeti barem na trenutak. Rim se može pohvaliti dugom i raznolikom poviješću koja je često bila veoma burna i nerijetko prožeta ratovima, sukobima, paljevinama, bolestima i epidemijama. Rimska povijest duga je gotovo 3.150 godina i u tom je vremenu Rim bio sjedište Rimskog carstva, Rimske republike, Rimskog kraljevstva, Papinske Države, Kraljevine Italije i Republike Italije.

Rim je i centar bogate antičke kulture od koje je do današnjih dana ostalo mnogo spomenika. Popis svjetske baštine proširen je 1990. godine, a uključuje neke od glavnih spomenika antike kao što su Forum, Augustov mauzolej, Hadrijanov mauzolej, Panteon, Trajanov stup i Stup Marka Aurelija kao i vjerske i javne građevine papinskog Rima. Tijekom stoljeća, umjetnička djela pronađena u Rimu imala su odlučujući utjecaj na razvoj urbanog planiranja, arhitekture, tehnologije i umjetnosti u cijelom svijetu. Dostignuća starog Rima na području arhitekture, slikarstva i kiparstva poslužila su kao univerzalni uzor ne samo u antici, već i u renesansi, baroku i neoklasici. Klasične građevine, crkve, palače i trgovi Rima bile su neupitna referentna točka, zajedno sa slikama i skulpturama koje ih obogaćuju. Na poseban način u Rimu se rodila barokna umjetnost koja se potom proširila Europom i svim ostalim kontinentima. Rim je zadržao izvanredan broj monumentalnih ostataka antike koji su uvijek bili vidljivi i još uvijek su u izvrsnom stanju očuvanosti. Oni jedinstveno svjedoče o različitim razdobljima razvoja i stilovima umjetnosti, arhitekture i urbanizma, karakterizirajući više od tisućljeća povijesti.

Godišnje Rim privlači milijune posjetitelja iz cijelog svijeta koji šetnjom njegovim ulicama i atrakcijama koje je nemoguće i pobrojati, uranjaju u neka minula vremena i dive se ljepoti grada čija kultura, običaji i kuhinja ne prestaju impresionirati.

Ključne riječi: *Rim, turizam, kulturno povijesna baština, turističke atrakcije, turistički resursi*

SADRŽAJ

SAŽETAK

1. UVOD.....	8
2. KULTURNO POVIJESNA BAŠTINA I TURISTIČKE ATRAKCIJE RIMA.....	9
2.1. Rim - povijest i nastanak.....	10
2.2. Geografske karakteristike Rima.....	11
2.3. Pregled najpoznatijih turističkih atrakcija Rima.....	12
2.3.1. Koloseum i Rimski forum.....	12
2.3.2. Piazza Navona i Fontana di Trevi	14
2.3.3. Španjolske stube.....	16
2.3.4. Pantheon.....	17
2.3.5. Katakombe.....	18
2.4. Vatikan.....	19
2.4.1. Trg svetog Petra i Bazilika svetog Petra.....	20
2.4.2. Vatikanski muzeji.....	22
2.4.3. Sikstinska kapela.....	24
3. RIM KAO TURISTIČKA DESTINACIJA.....	25
3.1. Broj turističkih posjeta Rimu.....	26
3.2. Turistički smještaj u Rimu.....	26
3.3. Manifestacije kroz godinu.....	27
3.4. Budućnost turizma u Rimu.....	28
4. ISTRAŽIVANJE INFORMIRANOSTI HRVATSKIH TURISTA O TURISTIČKIM LOKALITETIMA RIMA.....	29
4.1. Metodologija istraživanja.....	29
4.2. Karakteristike uzorka.....	30
4.3. Rezultati istraživanja.....	44

SADRŽAJ

4.4. Ograničenja istraživanja.....	44
5. ZAKLJUČAK.....	46
6. LITERATURA.....	48

PRILOZI

1. UVOD

Turizam je gospodarski najvažnija djelatnost Italije. Samim time cijela je zemlja u tom pogledu jedna od najzanimljivijih u Europi, te se nalazi na petom mjestu najposjećenijih zemalja svijeta.

Italija kao svjetska turistička sila nudi raznovrsnu turističku ponudu i atraktivne sadržaje, od bogate kulturno povijesne baštine, gastronomije, mode, turizma pa sve do automobilske industrije.

Slavni i glavni grad Italije, Rim, nevjerojatno je popularno odredište za putovanja turista. Smješten na Sredozemnom moru, Rim se upravo zbog svog geografskog položaja često naziva i „Gradom na sedam brežuljaka“ ili „Vječnim Gradom“ jer u Eneidi, Vergilijevom epu, pjesnik opisuje Rim kao: „*Imeprium sine fine*“, što se prevodi kao „Carstvo bez kraja“. Fraza dolazi od stava građana da bi grad trajao vječno, čak i kad bi se carstva dizala i padala.

Rim se smatra kolijevkom zapadne civilizacije i kršćanske kulture te središtem Katoličke crkve. U gradu se nalaze brojne znamenitosti koje svjedoče o njegovoj bogatoj povijesti i baštini. Koloseum, najveći amfiteatar na svijetu, simbol je nekadašnje slave Rima i najpopularnija je turistička atrakcija. Panteon, još jedna kulturna građevina, jedna je od najbolje očuvanih antičkih građevina u Rimu. Rimljani su također bili poznati i po svojim izumima kao što su akvadukti, ceste, betonske zgrade, zubni implantanti i julijanski kalendar. Akvadukti su urbana područja opskrbljivali svježom vodom, a služili su i za hlađenje i grijanje domova bogatih Rimljana. Ceste su povezivale najudaljenije dijelove Rimskog Carstva s Europom i Sredozemljem, visoke zgrade koje su počeli graditi rimski arhitekti useljavale su sve više obitelji, arheolozi su 1998. godine pronašli ljudske ostatke iz 1. ili 2. stoljeća koji su u ustima imali željezne implantate.

Rimske drevne ruševine i muzeji privlače turiste iz svih krajeva svijeta, a njegova jedinstvena prijateljska i gostoljubiva atmosfera samo doprinosi tome da se posjetitelji u Rim nerijetko iznova vraćaju.

2. KULTURNO POVIJESNA BAŠTINA I TURISTIČKE ATRAKCIJE RIMA

Kulturna baština, materijalna i nematerijalna, zajedničko je bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti, a njena zaštita jedna je od važnih za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnog identiteta. Kulturnu baštinu čine pokretna i nepokretna kulturna dobra od umjetničkog, povijesnog, paleontološkog, arheološkog, antropološkog i znanstvenog značenja. Arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolici i njihovi dijelovi koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru. Nematerijalni oblici kulturne baštine i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti kao i dokumentacija i bibliografska baština i zgrade, odnosno prostori u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima. Često se povijesnoj baštini pridružuje kulturna baština, a kako se ova dva pojma nerijetko preklapaju tako se govori o kulturno povijesnoj baštini određenog područja ili zajednice (Ministarstvo kulture i medija. Kulturna baština, 2023).

Povijesni grad, koji se kroz stoljeća neprestano mijenjao, danas ima višestruku i osebujnu sliku. Od 19. stoljeća provodi se temeljita politika zaštite njezine spomeničke i arheološke baštine te intenzivna restauratorska aktivnost. Grad, središte civilizacije od najranijih vremena do danas je ostao iznimno živo središte susreta i razmjene, ima bogat kulturni, društveni i gospodarski život te je vodeća destinacija za hodočasnike i turiste. Rim, u svim svojim aktivnostima, smatra prioritetom očuvanje svoje izuzetno bogate kulturne baštine i osiguranje učinkovite zaštite njezine autentičnosti.

2.1. Rim - povijest i nastanak

Povijest grada Rima može se pratiti od njegova osnivanja što je rijetkost kad je riječ o starim gradovima europske civilizacije. Prema staroj legendi grad Rim utemeljio je Romul 21. 04. 753. godine prije Krista. Romul je imao i brata Rema, a bili su sinovi boga Marsa i Ree Silvije. Stric Romula i Rema ubio je Reu Silviju, a njih stavio u košaru i bacio u rijeku Tiber. Voda ih je nakon nekog vremena izbacila na obalu gdje ih je pronašla i othranila vučica, a dalje ih je odgajao pastir Faust. Kad su Romul i Rem malo odrasli ubili su strica i na prijestolje postavili svog djeda. Nakon djedove smrti, u jednoj prepirci, Romul je ubio Rema i postao jedini vladar Rima.

Prvo razdoblje Rima zove se doba kraljeva i traje od utemeljenja grada 753. do 509. godine prije Krista. 509. godine prije Krista patriciji su ukinuli kraljevstvo i uspostavili republiku koja se održala sve do 31. godine prije Krista.

387. godine prije Krista Rim napadaju Gali, a spašen je zahvaljujući svetim guskama koje susvojim glasnim graktanjem probudile stražare kako bi na vrijeme reagirali i uspjeli obraniti Rim. Nakon borbe s Galima, Rimljani su odlučili opasati grad zidom unutar kojeg je smješteno sedam brežuljaka: Palatin, Aventin, Kapitol, Celij, Eskvilinum, Kvirinal i Viminal. Ubrzo nakon slavne pobjede nad Galima Rimljani su zavladaali svim italjskim stanovništvom: Etrurcima, Galima i Grecima u južnoj Italiji.

S vremenom branitelji republike slabe, a jačaju snage koje žele uspostaviti carstvo. U bitci kod Akcija 31. godine prije Krista s jedne je strane bio Antonije, a s druge Oktavijan koji je u bitci pobijedio i postao gospodarem Rima. Titulu cara uzima 27. godine prije Krista i vlada do 14. godine poslije Kristova rođenja. Rimsko Carstvo počinje jačati i biva sve veće. Najveći opseg Rimsko Carstvo dobiva u vrijeme cara Trajana. Kako je Rimsko Carstvo postalo tako veliko da se nije moglo njime upravljati iz jednog mjesta, car Konstantin 325. godine dijeli carstvo na Istočno i Zapadno. Zapadno sa sjedištem u Rimu i Istočno sa sjedištem u Konstantinopolisu. Zapadno carstvo sa sjedištem u Rimu sačuvalo se do 476. godine kada su ga srušili Goti, a Istočno carstvo opstalo je do 1453. godine kad su ga srušili Turci (Milićević, 1998: 2).

Slika 1. Kapitolska vučica

Izvor: Timetoast. <https://www.timetoast.com/timelines/roma-antes-del-imperio> (23. 06. 2023.)

2.2. Geografske karakteristike Rima

Grad Rim (tal. *Roma*), leži na rijeci Tiber, glavni je grad Republike Italije i pokrajine Lazio. Poznat je još i pod imenima „Vječni Grad“ i „Grad na sedam brežuljaka“. U njemu danas živi oko četiri milijuna stanovnika. Stanovništvo je najvećim dijelom zaposleno u trgovini, administraciji, bankarstvu, prometu i turizmu. Glavne industrijske grane su: metalna, kemijska, farmaceutska, tekstilna, prehrambena, industrija stakla i keramičkih predmeta, grafička te filmska industrija.

Udaljen je od Tirenskog mora svega tridesetak kilometara. Njegova pomorska luka je Ostija, a ima i dvije velike zračne luke: Fiumicino i Ciampino. Jedna od posebnosti grada jest činjenica da se unutar njega nalazi samostalna država Vatikan, jedini primjer države unutar grada. Ukupna površina grada je preko 1 200 km².

Klima u Rimu je sredozemna, s prosječnom godišnjom temperaturom od 15,4°C (siječanjska 7,0°C, srpanjska 24,5°C). Godišnja količina oborina iznosi 832 mm, od čega 80% oborina padne od rujna do travnja (najviše u jesenskom dijelu godine). Ljeta u Rimu su vruća i suha, a zime blage i vlažne.

Slika 2. Položaj Rima na karti Italije

Izvor: Freeimages, <https://www.freeimages.com/clipart/italy-map-with-flag-free-vector-5332733> (23. 06. 2023.)

2.3. Pregled najpoznatijih turističkih atrakcija Rima

Atrakcije u Rimu danas čine povijesne građevine, spomenici, palače, sakralni objekti, fontane i muzeji koji su podsjetnici na slavnu povijest grada. Deset najvećih i najpoznatijih turističkih atrakcija Rima je: Koloseum, Rimski forum, Piazza Navona, Fontana di Trevi, Trg svetog Petra, Bazilika svetog Petra, Sikstinska kapela, Španjolske stube, Pantheon i Katakombe (Rome Tourism and Travel Guide, 2023).

2.3.1. Koloseum i Rimski forum

Koloseum

Gradnju stadiona započeli su carevi iz obitelji Flavijevih pa se naziva još i Flavijev amfiteatar. Koloseum se nalazi između tri povijesna brežuljka: Palatina, Celija i Eskvilinuma, te je najveća građevina u starom Rimu. Građevina je ovalnog oblika, a dimenzije su: 188 x 156 m širine i 57 m visine.

U svoje slavno doba mogao je primiti između 70 i 80 tisuća posjetitelja. Posebnost je bila u tome što se mogao i natkriti platnom, a to su radili za to posebno obučeni mornari. Sjedilo se u strogo hijerarhijskom redu: dolje car i svećenici, iznad njih patriciji, a sasvim gore narod. Pozornica je bila napravljena od drva i na njoj su se mogli održavati sportovi na suhom i na vodi. Flavijevci su vodili brigu o zadovoljstvu naroda pa se tako s kruhom i igrama (tal. *panem et circenses*) trebalo održati dobro raspoloženje građana. Svečanosti prigodom otvaranja igara trajale su 100 dana i ubijen je velik broj gladijatora i oko pet tisuća krvoločnih zvijeri. U Koloseumu su se odvijale borbe između životinja i ljudi, a za vrijeme progona kršćana često su i oni bili bacani među životinje i tu su umirali u najstrašnijim mukama. Posljednje igre u Koloseumu održane su za vrijeme cara Honorija 395. - 423. godine. Nakon stradavanja u potresu, Koloseum je obnovljen kao tvrđava. Sredinom 19. stoljeća papa Pio IX dao je u unutrašnjost Koloseuma postaviti drveni križ na spomen svim kršćanima i nevinim žrtvama koje su u njemu pale za nečiji užitak. Danas, svake godine na Veliki petak papa u Koloseumu predvodi Križni put (Milićević, 1998: 56-58).

Slika 3. Unutrašnjost Koloseuma

Izvor: Colosseum-rome-tickets, <https://www.colosseum-rome-tickets.com/de/inside-colosseum/> (24. 06. 2023.)

Rimski forum

Rimski forum smješten je između Piazzze Venezia i Koloseuma i bio je glavno središte političkih i društvenih aktivnosti rimskih građana. Mjesto je to gdje se odvijao vjerski i javni život u starom Rimu. Forum je, uz Koloseum, najveći znak sjaja Rimskog Carstva koji se danas može vidjeti. Nakon pada Carstva forum je zaboravljen i malo po malo zakopan pod zemljom. Iako se već u 16. stoljeću znalo za postojanje i lokaciju Foruma, tek su u 20. stoljeću počela iskapanja (Vodič kroz Rim, <https://www.vodickrozrim.info/stavidetirimski-forum/>).

Slika 4. Rimski forum, današnji izgled

Izvor: Trafalgar, <https://www.trafalgar.com/real-word/know-before-you-go-italy/> (25. 06. 2023.)

2.3.2. Piazza Navona i Fontana di Trevi

Piazza Navona

Arhitekt Bernini projektirao je Trg Navonu na temeljima Domicijanova stadiona, zadržavši dimenzije stadiona od 240 x 65 m. Stadion je oduvijek bio poprište igara i omiljeno mjesto na kojem su se okupljali Rimljani, a i danas je to mjesto na kojem kuca srce grada Rima.

Također je i mjesto umjetnika koji svoje radove ovdje javno slikaju i izlažu. Na Trgu se nalaze tri fontane: Fontana del Moro, Fontana dei Fiumi i Fontana del Notturmo (Milićević, 1998: 81).

Slika 5. Trg Piazza Navona

Izvor: Wikipedia, https://it.wikipedia.org/wiki/Piazza_Navona, (25. 06. 2023.)

Fontana di Trevi

Fontana di Trevi najljepša je i najveća fontana u Rimu. Povijest fontane seže još u 19. godinu prije Krista kada ju je podigao vojskovođa Agripa. Vodu za fontanu doveo je iz planina Albana u kojima se nalazio izvor zvan Djevičanska voda. Fontana je tijekom vremena doživjela nekoliko preinaka, a današnji oblik ima od obnove papa Klementa XII. i XIII. U potpunosti je dovršena 1762. godine. Visoka 26 m i široka 20 m nalik je na pročelje palače. U sredini fontane nalazi se bog mora - Ocean, koji upravlja jednim divljim i jednim mirnim konjem koje vode Tritoni. Voda pada preko kamene obale i ulijeva se u veliko more. Voda koja neprestano teče simbolizira životnu snagu vječnog grada Rima. Dnevno kroz nju proteče čak 80 tisuća kubnih metara vode, a uz nju postoji i legenda da posjetitelji moraju desnom rukom preko lijevog ramena baciti novčić u vodu kako bi se ponovno vratili u Rim (Milićević, 1998: 82).

Slika 6. Fontana di Trevi

Izvor: Descubreroma, <https://descubreroma.com/fontana-de-trevi/>, (25. 06. 2023.)

2.3.3. Španjolske stube

Španjolske stube nalaze se na Španjolskom trgu (tal. *Piazza di Spagna*) i jedne su od najpoznatijih otvorenih stubišta na svijetu. Riječ je o 137 stepenica koje je 1723. godine naručio tadašnji francuski diplomat Étienne Gueffier kada je tražio da se njima poveže Španjolski trg s crkvom na brijegu koja je bila u vlasništvu Francuske. Cijeli prizor stuba uljepšan je i raskošnom fontanom imena ružni brod (tal. *Fontana della Barcaccia*) jer nalikuje na brod koji tone. Osim što služe kao mjesto sastanaka prijatelja, obitelji i zaljubljenih parova, ovdje se može zateći brojne talijane i turiste kako opušteno sjede i uživaju, slikare koji slikaju, a ponekad je ovo i mjesto kulturnih događanja. Uz Španjolske stube i fontanu, trg krasi i muzej posvećen engleskim pjesnicima Shelleyju i Keatsu koji su ostavili veliki trag na razdoblje romantizma (Putovnica, 2023).

Slika 7. Španjolske stube

Izvor: Italy in Limo, <https://www.italyinlimo.com/rome-tours-2/highlights-rome/>, (25. 06. 2023.)

2.3.4. Pantheon

Pantheon je znamenita građevina starog Rima. Jedini u cijelosti do danas sačuvani spomenik antičkoga Rima. Nalazi se na Piazza della Rotonda. Preuređivan je nekoliko puta, a današnji oblik dobio je u vrijeme cara Hadrijana, 130. godine poslije Krista. Pantheon je poznat po svojoj kupoli neobične izrade i savršenog oblika. Dimenzije kupole su: 43,40 x 21,70 m. Na vrhu kupole nalazi se otvor od 9 metara kroz koji ulazi dovoljno svjetlosti da osvjetli cijelu unutrašnjost građevine, a na otvoru nema stakla pa kroz njega može slobodno padati kiša. Zbog toga u podu postoje rupice, a ispod poda su odvodni kanali kojima voda istječe iz Panteona. Kad se gradila kupola, kao vezni materijal koristila su se jaja. Ime Pantheon znači „najsvetije mjesto“ što je i bio sve dok na vlast nisu došli kršćanski carevi koji su ga zatvorili. U vrijeme pape Bonifacija IV. ponovno je otvoren i tada je posvećen majci Božjoj i svim kršćanskim mučenicima. Pantheon ima i druga imena koja se nešto rjeđe koriste kao npr. „Kraljica mučenika“ i „Grobnica umjetnika“ (Milićević, 1998: 79-80).

Slika 8. Pantheon

Izvor: *Rome Site*, <https://romesite.com/pantheon.html>, (25. 06. 2023.)

Slika 9. Pantheon unutrašnjost

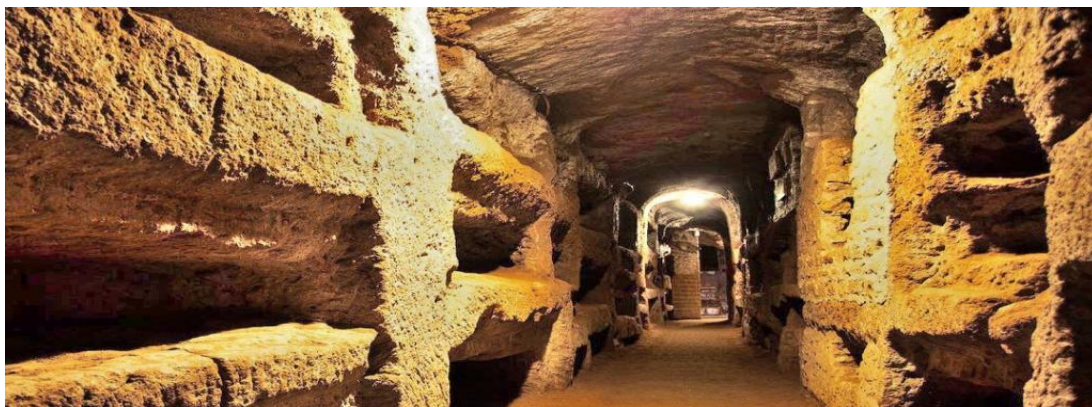
Izvor: *Rome Site*, <https://romesite.com/pantheon.html>

2.3.5. Katakombe

Katakombe su napravljene kao podzemni hodnici, a u hodnicima sa strane su udubine u koje su Rimljani polagali svoje mrtve. Grobove su zatvarali mramornom pločom ili zidanom ciglom. Najviše su bile u uporabi tijekom prva tri stoljeća kad kršćanstvo nije imalo slobodu djelovanja, a od početka četvrtog pa sve do osmog stoljeća u njih se sve manje pokapalo. Kasnije padaju u zaborav sve do 19. stoljeća kada je papa Pio IX. naredio da se izvrše arheološka istraživanja i tada je u Rimu pronađeno više od 40 katakombi. Danas se za razgled turista koristi samo šest katakombi: sv. Kalisto, sv. Domitila, sv.

Sebastijan, sv. Agneza, sv. Felicita i sv. Priscile. Najbolje uređene za posjet su katakombe sv. Kalista - imaju hodnike postavljene u četiri razine, a duljina tih hodnika iznosi više od 20 kilometara. Kad se uđe u prostor katakombi, s lijeve strane nalazi se kapelica u kojoj je na zidovima mnoštvo kamenih ulomaka s natpisima. Kad se siđe niz stube pod zemlju prva uređena prostorija je kripta papa. U njoj je pokopano pet papa, a na podu s desne strane je sarkofag malog djeteta. Na oslikanim nadgrobnim pločama najviše ima ranokršćanskih znakova kao što su: riba, ptica, sidro, maslinova grančica, kalež i svastika. U katakombama nije nitko ubijen jer je za rimljane groblje bilo sveto mjesto i utočište. Koga bi zakon progonio, sakrio bi se na groblje i tamo bio siguran. Mučenici koji su u katakombama pokopani mučeni su izvan katakombi (Milićević, 1998: 89-90).

Slika 10. Katakombe sv. Kalista

Izvor: Colosseum Rome tickets, <https://colosseumrometickets.com/ticket/catacombs-of-st-callixtus-guided-tour/>.

2.4. Vatikan

Vatikan je najmanja država svijeta, omeđena zidinama i okružena gradom Rimom. Površine 0,44 km² i sa oko 1000 stanovnika. Vatikan kao država posjeduje na talijanskom državnom teritoriju nekoliko objekata, koji na temelju Lateranskih sporazuma iz 1929. uživaju eksteritorijalnost. Vatikan je izborna monarhija kojoj je na čelu biskup Rima, odnosno papa. Središte je katoličke crkve i njezinog poglavara. Papinska katedrala je bazilika sv. Ivana Lateranskog, a nalazi se izvan vatikanskih zidina. Osamstotinjak stranaca svakodnevno dolazi u Vatikan na posao i nakon toga odlazi, a šira javnost pušta se samo u predjele bazilike svetog Petra i Vatikanskih muzeja. Vatikan ima svoju državnu službu i

pravosudne sustave, prodavaonice, banke, poštanske marke, poštu i garaže, čak i svoju pistu za helikopter, radiopostaju i novine. Službeni jezici su latinski i talijanski. Vatikanu pripadaju Trg i bazilika sv. Petra, Papinske palače, Vatikanski muzeji, Vatikanski vrtovi i općenito sve što se nalazi unutar Vatikanskih zidina (Povijest.hr, 2023).

Slika 11. Zastava Vatikana

Izvor: Roma Pravoce, <https://www.romapravoce.com/o-que-fazer-no-vaticano-dicas-completas/>

2.4.1. Trg svetog Petra i Bazilika svetog Petra

Trg svetog Petra

Trg svetog Petra izgrađen je u obliku elipse, a koja simbolizira otvorene ruke koje prihvaćaju svakoga tko želi slijediti Krista. Stupovi koji omeđuju trg postavljeni su u četiri reda tako da kad se dođe na središte elipse vidi se samo jedan prvi red stupova. Iznad stupova nalaze se kipovi svetaca, a ima ih sveukupno 140. Sredinu trga resi obelisk koji je dovezen iz Egipta u Rim 39. godine poslije Krista, za vrijeme cara Klaudija (Milićević, 1998: 4).

Slika 12. Trg svetog Petra

Izvor: Tourist-destination, <https://www.tourist-destinations.net/2012/06/rome-italy.html>

Bazilika svetog Petra

Bazilika svetog Petra najveća je kršćanska crkva uzdignuta na grobu apostola Petra kako bi bila njegov nadgrobnni spomenik. Jedinstvena je to crkva u kršćanskom svijetu i najvažnija od svih kršćanskih crkava. Brojni talijanski umjetnici među kojima su Bramante, Bernini i Michelangelo bili su uključeni u izgradnju bazilike od 1506. do 1626. godine. Iznad ulaza u predvorje posebna je loža s koje papa u svečanijim prigodama upućuje blagoslov gradu Rimu i cijelom svijetu (lat. *Urbi et Orbi*). Na vrhu pročelja su kipovi apostola, u sredini je Krist, a prije ulaza u unutrašnjost bazilike nalazi se predvorje koje je dugo 14 m. U bazilici sv. Petra u maloj škrinjici ispod glavnog oltara čuvaju se ostaci kostiju svetog Petra. Iznad groba je glavni oltar bazilike i na njemu misu može služiti samo papa. Danas je zbog svoje religijske i povijesne važnosti vezane uz papinstvo, protureformaciju, umjetnike i arhitekte, značajno hodočasničko i turističko središte (Milićević, 1998: 5-19).

Slika 13. Bazilika svetog Petra

Izvor: Vatican tickets tours, <https://vatican-tickets.tours/vatican-tours/peters-basilica-guided-tour/>

2.4.2. Vatikanski muzeji

Vatikanski muzeji slove kao najljepše biserje Rima. Kompleks je to od više zgrada, a kako im i samo ime kaže, sastoji se od više muzeja: Muzej Pio Clementino, Muzej Chiaramonti, Muzej Barccio Nuovo, Egipatski muzej, Etrurski muzej, Misionarski i Etnografski muzej, Muzej poganske i kršćanske skulpture, Pinacoteca i Sikstinska kapela. Posjetitelje kroz muzejske hodnike dugačke 7 km vode četiri označena puta, a svi završavaju u Sikstinskoj kapeli (Putovnica net. 2023).

Slika 14. Vatikanski muzeji

Izvor: Flickr, <https://www.flickr.com/photos/robotography/6276883746>

Egipatski muzej je prvi i u njemu su sarkofazi obojeni živim i svijetlim bojama te balzamirane mumije. U produžetku muzeja mogu se vidjeti sfinge i kipovi bogova iz starog Egipta (Milićević, 1998: 20).

Muzej Chiaramonti prepun je kipova. Tu se nalazi kip cara Augusta za koji tvrde da je najljepši Augustov portret, golemi kip u ležećem položaju koji predstavlja rijeku Nil, a oko njega je šesnaest dječaćića koji su simbol delte Nila (Milićević, 1998: 21).

Muzej Pio Clementino u kojem su smještene kade iz stare Grčke, mnogobrojni kipovi iz grčke mitologije te običnog života Grka. Nalazi se tu i skulptura Laokonta s njegova dva sina. Laokont je bio Apolonov svećenik koji je otkrio zavjeru Grka u grčko-trojanskom ratu. Razljućeni Apolon bacio je Laokonta i njegova dva sina među zmije koje su ih izujedale i oni su umrli u najtežim mukama. Na dvoranu se nadovezuje dvorana sa kipovima i poprsjima ljudi iz vremena starog Rima. Nalazi se tu i pozlaćeni Herkules visok 3,80 m, glava Jupitera, sarkofag cara Konstantina i carice Jelene (Milićević, 1998: 21-22).

Etrurski muzej dobio je naziv po Etruscima, odnosno predrimskom narodu na tlu Italije. Svoju kulturu podigli su na zavidnu razinu no nikada nisu dostigli Grke i Egipćane. U muzeju se nalazi mnoštvo amfora koje su služile za skladištenje vina, ulja i žita. U nastavku su dvorana kipova, dvorana tapiserija, dvorana zemljopisnih karata i brojne druge (Milićević, 1998: 23-26).

2.4.3. Sikstinska kapela

Iza muzeja suvremene religiozne umjetnosti uz stube se dolazi do Sikstinske kapele. Rađena je po želji pape Siksta IV. i tada su bila oslikana dva uzdužna zida. Na desnom zidu su prizori iz Starog zavjeta, a na lijevom zidu su prizori iz Novog zavjeta. Na stropu je prikazan Stari zavjet, a najprepoznatljivije slike su: Stvaranje svemira, Stvaranje čovjeka, Prvi grijeh i Noina lađa. U Kapeli se također obavlja i izbor papa tzv. Konklave. U blizini je dimnjak iz kojeg se pušta bijeli dim kada se izabere novi papa. Pravo da ga se izabere za papu ima svaki kardinal (Milićević, 1998: 26-29).

Slika 15. Strop Sikstinske kapele

Izvor: World history encyclopedia, <https://www.worldhistory.org/image/12758/sistine-chapel-interior/>

3. RIM KAO TURISTIČKA DESTINACIJA

U Rimu se već preko 2500 godina gradi, slika i kleše pa se može reći da je cijeli grad zapravo umjetničko djelo. Vječni Grad ili Grad na sedam brežuljaka u turističkom smislu itekako se ima čime pohvaliti. Turist može mjesec dana hodati antičkim trgovima, drugi mjesec uživati u baroku, a treći se mjesec baviti srednjim vijekom, no ni tada neće vidjeti sve vrijednosti iz ta tri razdoblja. Za običi sve, turistu ne bi bila dovoljna ni godina dana. Uz bogatu kulturno povijesnu ostavštinu, koncerti, kazališne predstave, kina na otvorenom, muzeji otvoreni i do kasno na večer, razgledavanje znamenitosti i izložbe, sve to jednako veseli i domaće stanovništvo i turiste. Kao najpoznatija i najpopularnija turistička atrakcija, ali ne samo u Rimu već u cijeloj Italiji smatra se Koloseum. Iako nije skup kao London, Amsterdam ili Pariz, Rim svakako nije ni jeftin grad za turiste.

Tablica 1. Cijene osnovnih proizvoda/usluga u Rimu

Voda (1,5 l)	1,20 - 1,50 €
Kava	1,00 € u kafiću, 3,00 € na terasi
Mlijeko (1l)	1,50 - 2,00 €
Kruh (500 g)	1,30 - 2,50 €
Metro/autobus/tramvaj - dnevna karta	6,00 €
Taxi (cijena za 1 km)	1,10 - 1,50 €
Hoteli srednje klase u središtu grada	od 120,00 €
Ulaznica za Koloseum	16,00 €
Ulaznica za Vatikanske muzeje	17,00 €
Ulaznica za Pantheon	5,00 €

Izvor: vlastita izrada autora prema Romecitynow.com, <https://romecitynow.com/prices-in-rome>

3.1. Broj turističkih posjeta Rimu

Sa svojom poviješću bez premca, Rim je peti najposjećeniji grad u Europi i sedamnaesti u svijetu. Godine 2022. u Rimu je zabilježeno 5 821 362 međunarodnih turističkih dolazaka, od toga 3 844 876 bilo je domaćih turista, što je povećanje od 110,15% u odnosu na 2021. i oporavak od 81,94% u odnosu na 2019. Prije pandemije COVID-19 prihodi od turizma u Italiji iznosili su 51,91 milijardu dolara ili 2,6% BDP-a.

Na temelju broja turističkih dolazaka, Sjedinjene Američke Države su najveće dolazno turističko tržište za grad Rim - grad je primio 219 000 Amerikanaca 2021. godine (Tourismteacher, 2023).

3.2. Turistički smještaj u Rimu

Sveukupno se 1600 hotela nalazi u Rimu ali vrlo je malo jeftinih mogućnosti smještaja. U prosjeku, noćenje u Rimu u veljači 2023. godine iznosilo je oko 145 eura/ noć.

Rim je relativno mali grad i sav smještaj između rijeke Tiber, kolodvora Termini, Piazza di Spagna i Koloseuma dobar je izbor jer turist može prošetati do većine rimskih glavnih atrakcija, muzeja i spomenika. Ako se želi zaobići skupi smještaj, najjeftinije hotele može se pronaći u blizini željezničke stanice Termini. Ovo područje izuzetno je dobro povezano s dvije od tri linije metroa koje staju na terminalima, a glavni autobusni kolodvor nalazi se odmah ispred željezničkog kolodvora. Iako je Rim statistički jedan od najskupljih gradova za boravak, ipak je uz hotele moguće pronaći dobre ponude apartmana s uslugom što je dobra opcija ako se putuje s obitelji, velikom grupom prijatelja ili se planira ostati dulje od tjedan dana u Rimu. Također, vrlo je popularan i hostelski smještaj - može se rezervirati krevet već po cijeni od 22 € za jedno noćenje (The savvy backpacker, 2023).

3.3. Manifestacije kroz godinu

Priredbe i događanja zastupljene su tokom cijele godine od siječnja do prosinca. U tablici 2 prikazali smo najpoznatije manifestacije kroz godinu.

Tablica 2. Popis manifestacija kroz godinu

Siječanj	<ul style="list-style-type: none"> • U Italiji dobroj djeci poklone ne nosi sv. Nikola nego vještica (tal. <i>Befana</i>). Dječja svečanost održava se na <i>Piazzii Navona</i> svake godine 06. siječnja.
Veljača	<ul style="list-style-type: none"> • U tjednu uoči Korizme odvija se karneval, kostimirane svečanosti i veselje na ulicama Rima.
Ožujak	<ul style="list-style-type: none"> • 19. ožujka održava se svetkovina sv. Josipa sa uličnim štandovima u predjelu Trionfale. • Krajem ožujka i početkom travnja održava se svečanost proljeća (tal. <i>Festa della Primavera</i>) i tisuće azaleja postavljaju se po Španjolskim stubama.
Travanj	<ul style="list-style-type: none"> • Na Veliki petak papa predvodi Križni put u Koloseumu. • Uskrs - obraćanje pape u podne mnoštvu na Trgu sv. Petra. • 21. travnja obilježava se kao rođendan Rima sa zastavama i paradom na <i>Piazzii delCampidoglio</i>.
Lipanj	<ul style="list-style-type: none"> • 2. lipnja je Dan Republike (tal. <i>Feste della Repubblica</i>), sa vojnim mimohodom duž ulice <i>Via dei Fori Imperiali</i> • Svetkovina sv. Ivana (23. i 24. lipnja) - sajam, jelo i vatromet oko crkve <i>San Giovanni in Laterano</i>. • U čast apostola Petra i Pavla (tal. <i>Festa dei Santi Pietro e Paolo</i>), zaštitnika Rima, 29. lipnja održavaju se svečane procesije.
Srpanj	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Tevere Expo</i> - jelo i sajam rukotvorina na obalama Tibera. • <i>Festa dei Noiantri</i> – ulični sajmovi i procesije. • Ulični jazz festival.
Kolovoz	<ul style="list-style-type: none"> • 15. kolovoza (tal. <i>Ferragosto</i>) - Velika Gospa ili Uznesenje Blažene Djevice Marije - sve je zatvoreno.
Rujan	<ul style="list-style-type: none"> • Sajam umjetnina i Dani grožđa (tal. <i>Sagra dell Uva</i>) - proslava vina i žetve u Maksencijevoj bazilici.
Listopad	<ul style="list-style-type: none"> • Sajam antikviteta u <i>Via dei Coronari</i>.

Studeni	<ul style="list-style-type: none"> • Svetkovina sv. Cecilije 22. studenog u katakombama i Crkvi sv. Cecilije u Trasteveru. • 1. i 2. Studeni - Svi sveti.
Prosinac	<ul style="list-style-type: none"> • Bezgrešno začeće Blažene Djevice Marije (tal. <i>Festa della Madonna Immacolata</i>) 8. prosinca - papa i drugi uglednici donose cvijeće na kip Majke Božje na <i>Piazza di Spagna</i>. • Prizori Isusova rođenja - prekrasne jaslice u mnogim rimskim crkvama i veliki božićni sajam na <i>Piazza Navona</i>. • Badnjak - ponoćka u mnogim crkvama osobito u Santa Maria Maggiore • Božić - Papino obraćanje i blagoslov na Trgu sv. Petra.

Izvor: vlastita izrada autora prema Jepson, 1998: 22 i Pelz, 2003: 99-100.

3.4. Budućnost turizma u Rimu

Prema Strateškom planu turizma za Rim do 2025. godine, razvijene su strategije intervencije koje nastoje Rim učiniti najprivlačnijom međunarodnom turističkom destinacijom. Strateški ciljevi utvrđeni izradom plana usmjereni su u dva pravca: upravljanje i marketing destinacije. To znači da će se i dalje nastojati zadržati atraktivnost destinacije, poboljšati turistička iskorištenost u prostoru i vremenu, povećati kvaliteta iskustva posjetitelja i kvaliteta života samih stanovnika te pozicionirati Rim kao lidera u urbanom turizmu. Atraktivnost je ključ veće privlačnosti. Rim se u svijetu već doživljava kao grad umjetnosti ali izgradnja jedinstvenih događanja i unapređenje usluga vezanih uz gradski turizam bit će atraktori za još cjelovitiju ponudu. Još jedan važan element strateškog plana je i pristupačnost - promicanje održive mobilnosti, implementacija višejezične turističke signalizacije i poboljšanje mreže gradskog prometa.

Implementacija web stranice turismoroma.it i izdavanje mobilne aplikacije Discover Roma/What to do in Rome predstavljat će važan dio programa Welcome to Rome (ciljani prijem za sudionike kongresa) i Roma Pass, čije jačanje je glavni cilj plana (Turismo Roma, 2023).

4. ISTRAŽIVANJE INFORMIRANOSTI HRVATSKIH TURISTA O TURISTIČKIM LOKALITETIMA RIMA

Provedeno je istraživanje kojem je glavno pitanje koliko su hrvatski turisti upoznati s lokalitetima Rima, te postoji li uopće među ispitanicima želja za posjetom istih. Iznese su hipoteze te neke osnovne pretpostavke za provođenje istraživanja dok je u samom istraživanju prikazano pet najpoznatijih turističkih atrakcija Rima. Ispitanici preko anketnog upitnika odgovorili na pitanja kako bi se utvrdilo koliko su zapravo upoznati s turističkim resursima grada Rima. Na samom kraju prikazani su rezultati provedenog istraživanja.

4.1. Metodologija istraživanja

Provedeno je primarno, odnosno opisno istraživanje u obliku ankete, putem kojeg se došlo do podataka o informiranosti hrvatskih turista o turističkim lokalitetima grada Rima. Primarno istraživanje odabrano je iz razloga što omogućava brzo prikupljanje podataka, a ispitanici mogu pristupiti anketi u bilo koje doba. Ujedno, takav način prikupljanja podataka financijski je najviše isplativ.

Instrument istraživanja je anketni upitnik, a anketu je sastavila autorica istraživanja. Upitnik sadrži sveukupno 22 pitanja. Prvi dio upitnika odnosi se na opće podatke ispitanika (1-3), dok se drugi dio sastoji od pitanja o gradu Rimu i njegovim lokalitetima (4-22). Na sva pitanja bilo je obavezno odgovoriti.

Anketni upitnik provodio se u vremenskom periodu od 12. do 31. svibnja 2023. na društvenoj mreži Facebook, putem e-maila, vibera i whatsapp dijeljenja. Ispitanicima je bila naglašena anonimnost prilikom ispunjavanja, te je bilo navedeno da će prikupljeni podaci biti korišteni samo u svrhu pisanja istraživačkog i završnoga rada.

Istraživanje je provedeno na uzorku od ukupno 107 ispitanika. Dobiveni podaci obrađeni su u programu Microsoft Excel te je osim grafičkog prikaza, svaki dobiveni podatak objašnjen i interpretiran.

4.2. Karakteristike uzorka

Karakteristike uzorka istraživanja su spol, dob i stupanj obrazovanja svakog od ispitanika. Pitanja koja su bila postavljena u upitniku pod nazivom Anketni upitnik „Istraživanje informiranosti hrvatskih turista o turističkim lokalitetima Rima“ bila su:

1. Spol?
2. Starosna dob?
3. Najviši stupanj obrazovanja?
4. Jeste li ikada posjetili Rim?
5. Ako niste, biste li voljeli posjetiti Rim?
6. Kada vam netko spomene grad Rim, vaša prva asocijacija je?
7. Po vama, najpoznatija turistička atrakcija Rima je?
8. Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 1?
9. Koliko vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 1?
10. Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 1?
11. Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 2?
12. Koliko vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 2?
13. Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 2?
14. Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 3?
15. Koliko vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 3?
16. Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 3?
17. Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 4?
18. Koliko vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 4?
19. Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 4?
20. Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 5?

21. Koliko vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 5?

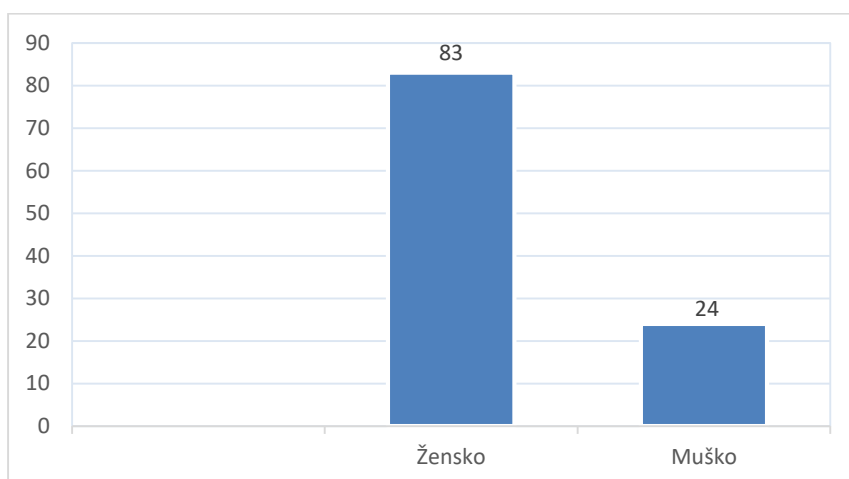
22. Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 5?

U nastavku su prikazani grafikoni koji pokazuju navedene karakteristike.

1. Spol

Prvo pitanje iz anketnog upitnika prikupljalo je podatke o spolu ispitanika pa su prema dobivenim rezultatima istu ispunile 83 osobe ženskog spola i 24 osobe muškog spola (Grafikon 1).

Grafikon 1. Spol ispitanika

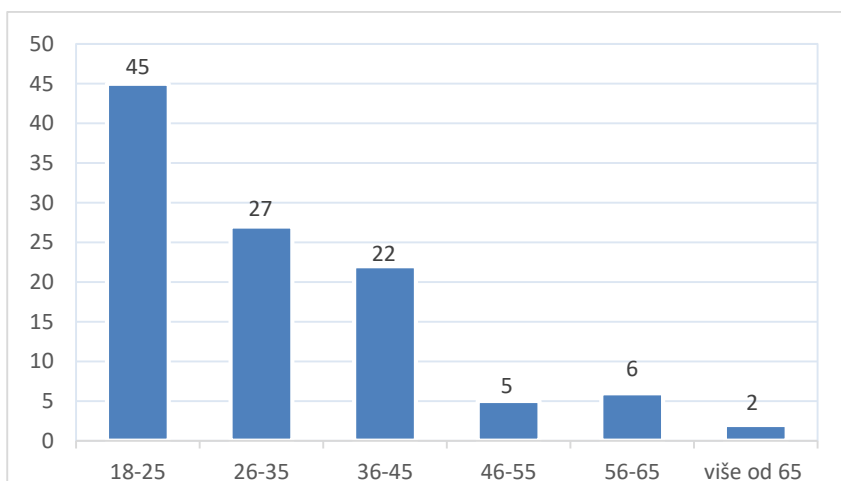

Izvor: vlastita izrada autora

2. Starosna dob

U ispitivanju je sudjelovalo sveukupno 107 osoba. Svi ispitanici su punoljetni, odnosno stariji od 18 godina. Prema grafikonu može se iščitati kako je najveći broj ispitanika dobi od 18-25 godina (njih 41%) dok je najmanji broj ispitanika starosne dobi veće od 65 godina (2%) (Grafikon 2).

Grafikon 2. Starosna dob ispitanika

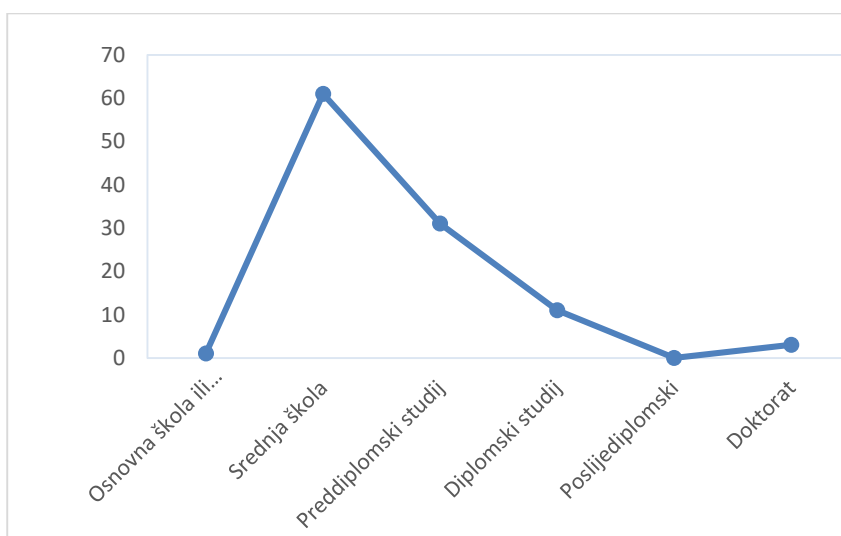

Izvor: vlastita izrada autora

3. Najviši stupanj obrazovanja

Na grafikonu koji prikazuje stupanj obrazovanja ispitanika vidljivo je da su zastupljeni svi stupnjevi obrazovanja što ispitivanje stavlja u dobar položaj. Najviše ispitanika je završenog srednjoškolskog obrazovanja (57%), slijede ih ispitanici sa završenim preddiplomskim studijem (29%), a najmanji broj ispitanika (0,9%) je onih sa završenom osnovnom školom ili niže (Grafikon 3).

Grafikon 3. Stupanj obrazovanja ispitanika

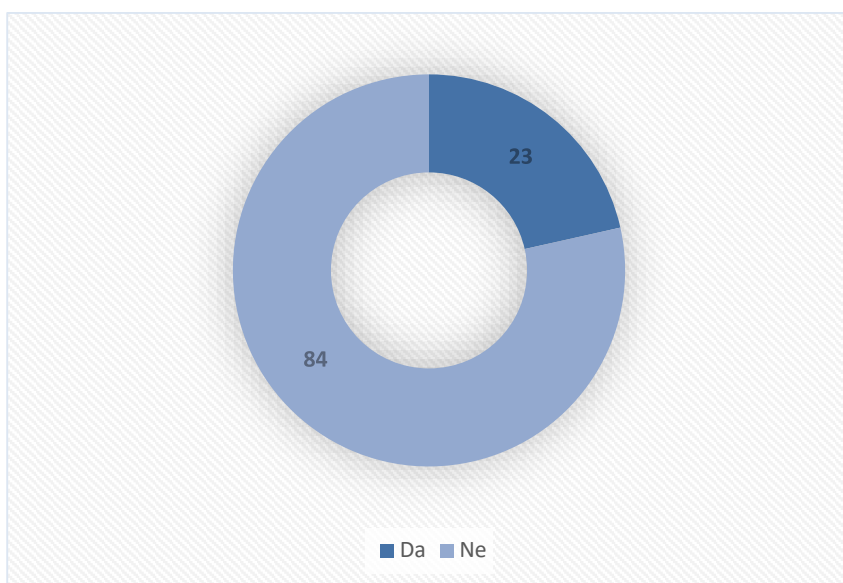

Izvor: vlastita izrada autora

4. Jeste li ikada posjetili Rim?

U niže navedenom grafikonu prikazano je kako su tek 23 ispitanika posjetila grad Rim u turističke svrhe. U postotku to je 21,5% ispitanika. Ostalih 78,5% ispitanika ili 84 ispitanika nije do sada posjetilo Rim (Grafikon 4).

Grafikon 4. Posjećenost grada Rima

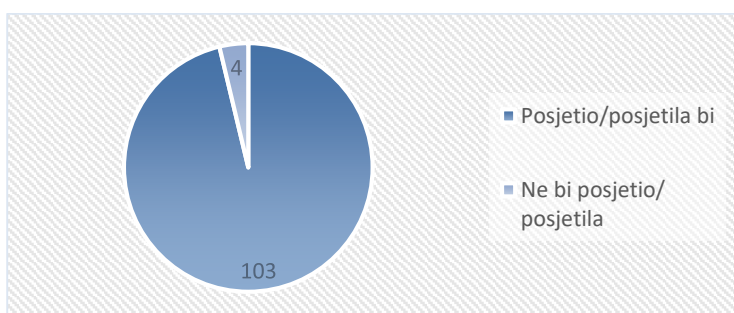

Izvor: vlastita izrada autora

5. Ako niste, biste li voljeli posjetiti Rim?

Pitanje pod brojem 5 glasilo je „Ako niste, biste li voljeli posjetiti Rim?“ na što je 103 ispitanika (96%) odgovorilo potvrdno, dok je tek njih 4 (4%) odgovorilo negativno (Grafikon 5).

Grafikon 5. Želja za posjetom Rimu

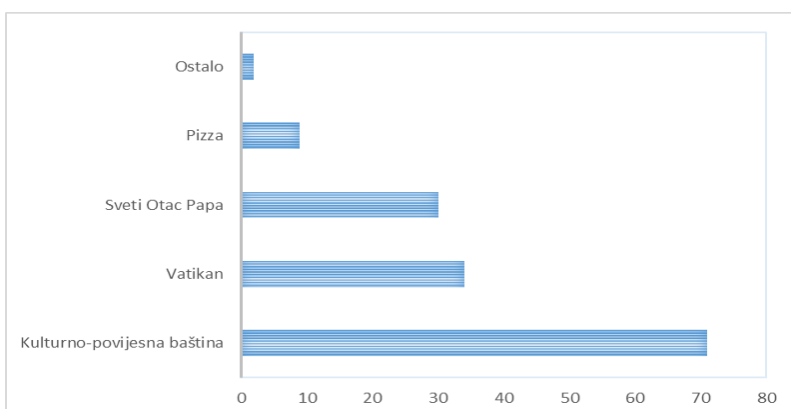

Izvor: vlastita izrada autora

6. Kada vam netko spomene grad Rim, vaša prva asocijacija je?

Šesto pitanje tražilo je od ispitanika da navedu neki od ponuđenih odgovora (kulturno-povijesna baština, Vatikan, Sveti Otac, *pizza*...) ili da upišu svoju vlastitu prvu asocijaciju kada im netko spomene grad Rim. Rezultati istraživanja prikazuju kako ispitanike grad Rim najviše asocira na kulturno-povijesnu baštinu (Grafikon 6).

Grafikon 6. Prva asocijacija na Rim

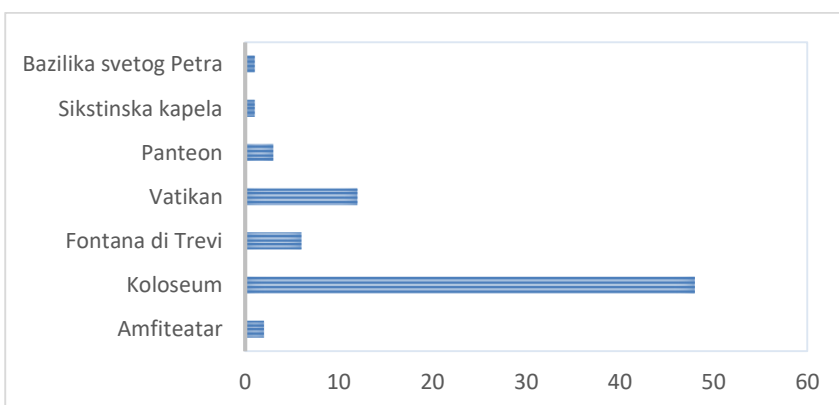

Izvor: vlastita izrada autora

7. Po vama, najpoznatija turistička atrakcija Rima je?

Sljedeće pitanje tražilo je da ispitanici sami upišu koja je to po njima najpoznatija turistička atrakcija Rima. Kao najpoznatije ispitanici su naveli Koloseum, Vatikan, *Fontanu di Trevi* ali i mnoge druge (Grafikon 7).

Grafikon 7. Najpoznatija turistička atrakcija Rima

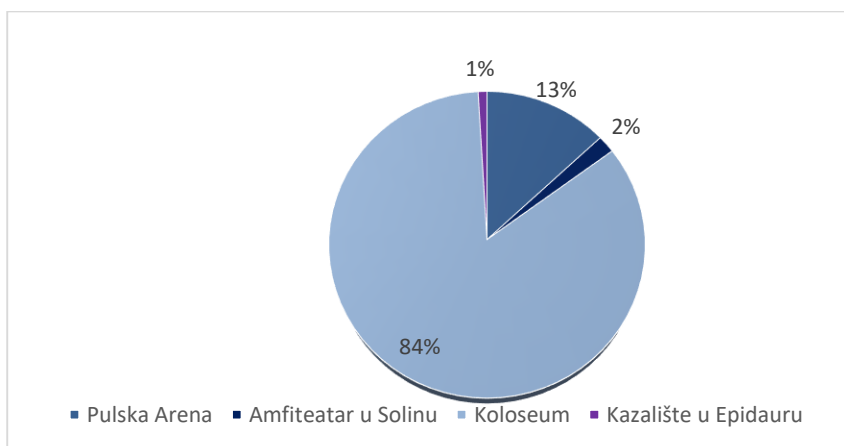
Izvor: vlastita izrada autora

Nastavni dio ankete bio je koncipiran na način da se od ispitanika tražilo da prepoznaju lokalitet koji je označen na slici te o njemu iznesu mišljenje o atraktivnosti i zainteresiranosti za svoje buduće turističke posjete.

8. Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 1?

Na pitanju broj 8 bio je prikazan lokalitet „Koloseum“, a pitanje je glasilo: „Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 1?“. Ispitanicima su već bili ponuđeni mogući odgovori te je na ovo pitanje njih 90 odgovorilo točno, što čini (84%) ispitanika dok je njih 17 (16%) odgovorilo pogrešno (Grafikon 8).

Grafikon 8. Prepoznavanje turističkog lokaliteta sa slike 1 (Koloseum)

Izvor: vlastita izrada autora

9. Koliko vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 1?

Pitanje broj 9 nadovezivalo se na prethodno pitanje, odnosno na turistički lokalitet „Koloseum“ te je glasilo: „Koliko Vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 1?“. Na ovo pitanje bila je ponuđena ljestvica od 1 do 5 sa mogućnošću odabira od „Ne privlači me uopće“ do „Izuzetno mi je privlačan“. Najveći udio odgovora, odnosno 70 ispitanika ili 65% odgovorilo je da je izuzetno privlačan (Grafikon 9).

Grafikon 9. Stupanj privlačnosti turističkog lokaliteta sa slike 1

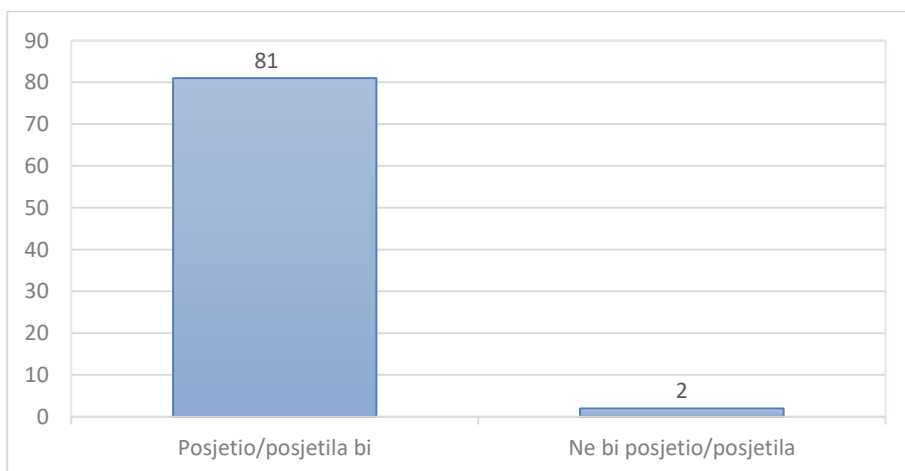

Izvor: vlastita izrada autora

10. Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 1?

Kao i prethodno, pitanje broj 10 također je bilo vezano uz turistički lokalitet „Koloseum“, a glasilo je: „Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 1?“. Mogući odgovori bili su „Posjetio/posjetila bi“ i „Ne bi posjetio/posjetila“. Potvrдно je odgovorilo 113 ispitanika, što čini 98% ukupnog uzorka, dok su negativno odgovorila 2 ispitanika što čini 2% uzorka (Grafikon 10).

Grafikon 10. Želja za posjetom turističkom lokalitetu sa slike 1

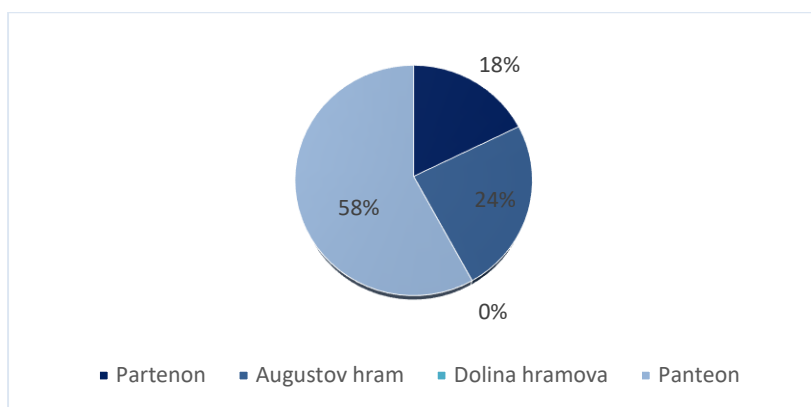

Izvor: vlastita izrada autora

11. Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 2?

Pitanja broj 11, 12 i 13 bila su vezana za drugi poznati rimski turistički lokalitet - „Pantheon“. Na 11 pitanju ispitanike se pokušalo malo zbuniti sa već ponuđenim odgovorima sličnih poznatih lokaliteta pa su tako na ovo pitanje tek 62 ispitanika (58%) točno odgovorila dok su ostala 45 ispitanika (42%) odgovorila pogrešno (Grafikon 11).

Grafikon 11. Prepoznavanje turističkog lokaliteta sa slike 2 (*Panteon*)

Izvor: vlastita izrada autora

12. Koliko vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 2?

Pitanje broj 12 (ljestvica) vezalo se na prethodno pitanje, točnije na stupanj atraktivnosti turističkog lokaliteta Pantheona. 53 ispitanika (50%) odgovorila su da im je lokalitet izuzetno privlačan dok su ostali, njih 54 naveli nešto niži stupanj privlačnosti lokaliteta (Grafikon 12).

Grafikon 12. Stupanj privlačnosti turističkog lokaliteta sa slike 2

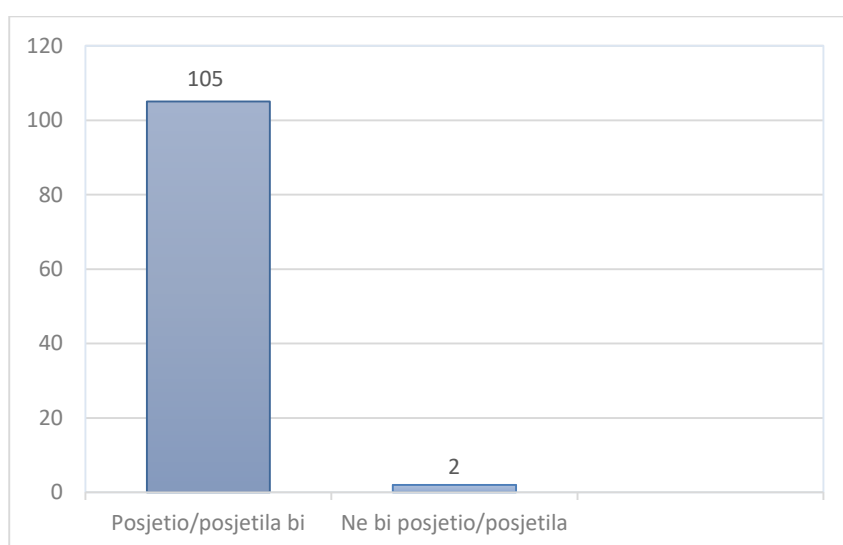

Izvor: vlastita izrada autora

13. Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 2?

Kao i prethodno, pitanje broj 13 je također se odnosilo na turistički lokalitet „Pantheon“. Pitanje je glasilo „Biste li posjetili turistički lokalitet?“. Mogući odgovori su „Posjetio/posjetila bi“ i „Ne bi posjetio/posjetila“. Potvrдно je odgovorilo 105 ispitanika, što čini 98% ukupnog uzorka, dok su negativno odgovorila 2 ispitanika što čini 2% uzorka (Grafikon 13).

Grafikon 13. Želja za posjetom turističkom lokalitetu sa slike 2

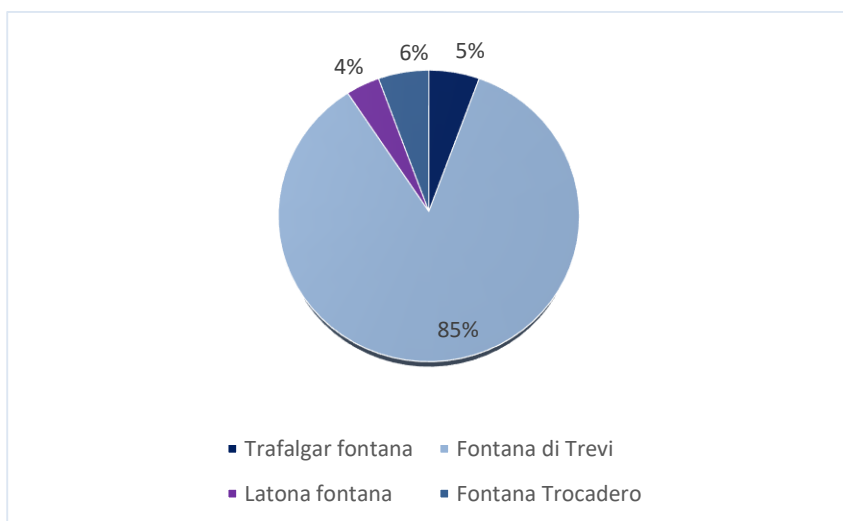

Izvor: vlastita izrada autora

14. Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 3?

Pitanja pod rednim brojevima 14, 15 i 16 bila su vezana za turistički lokalitet „Fontana di Trevi“. Na pitanju 14 slikovno je bio prikazan lokalitet, a pitanje je glasilo „Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 3?“ te su bili ponuđeni raznoliki odgovori sa nazivima poznatih svjetskih fontana. Na ovo pitanje 91 ispitanik je točno odgovorio što čini 85% uzorka dok su ostali ispitanici, njih 16 odgovorili pogrešno (Grafikon 14).

Grafikon 14. Prepoznavanje turističkog lokaliteta sa slike 3 (Fontana di Trevi)

Izvor: vlastita izrada autora

15. Koliko vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 3?

Pitanje broj 15 nastavljalo se na prethodno pitanje, odnosno na turistički lokalitet „Fontana di Trevi“ te je glasilo: „Koliko Vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 3?“. Na ovo pitanje bila je ponuđena ljestvica u kojoj je također prevladalo 76% odgovora: „Izuzetno mi je privlačan“ (Grafikon 15).

Grafikon 15. Stupanj privlačnosti turističkog lokaliteta sa slike 3

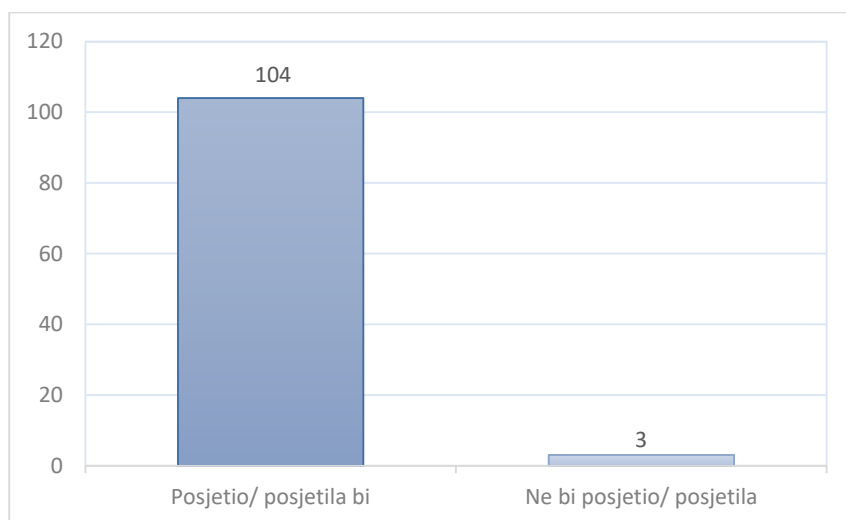

Izvor: vlastita izrada autora

16. Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 3?

Pitanje pod brojem 16 ponovno je bilo vezano uz turistički lokalitet „Fontana di Trevi“, odnosno na zainteresiranost posjete turista istome. Odgovor na pitanje: „Posjetio/posjetila bi“ dala su 104 ispitanika, što čini 97% ukupnog uzorka, a odgovor na pitanje: „Ne bi posjetio/posjetila“ dala su tek 3 ispitanika što čini 3% uzorka (Grafikon 16).

Grafikon 16. Želja za posjetom turističkom lokalitetu sa slike 3

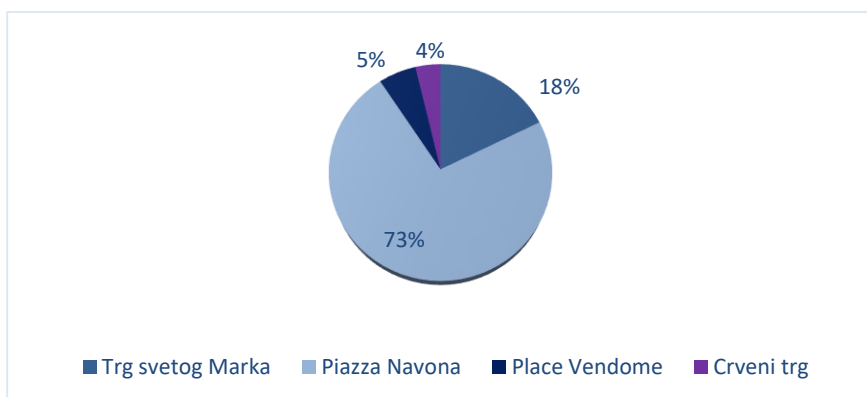

Izvor: vlastita izrada autora

17. Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 4?

Pitanje 17 prikazivalo je lokalitet „Piazza Navona“ i od ispitanika se je ponovno tražilo prepoznavanje istog. Na ovo pitanje 78 ispitanika, odnosno 73% prepoznalo je lokalitet i dalo točan odgovor dok su ostali ispitanici odgovorili pogrešno (Grafikon 17).

Grafikon 17. Prepoznavanje turističkog lokaliteta sa slike 4 (Piazza Navona)

Izvor: vlastita izrada autora

18. Koliko vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 4?

Sljedeće pitanje također se odnosilo na lokalitet „Piazza Navona“ te je tražilo da ispitanici označe stupanj privlačnosti prema istom. Pokazalo se da je za 59 ispitanika ili 55% ovo izuzetno privlačan turistički lokalitet, dok su ostali svojim odgovorima izrazili nešto niži stupanj privlačnosti prema lokalitetu (Grafikon 18).

Grafikon 18. Stupanj privlačnosti turističkog lokaliteta sa slike 4

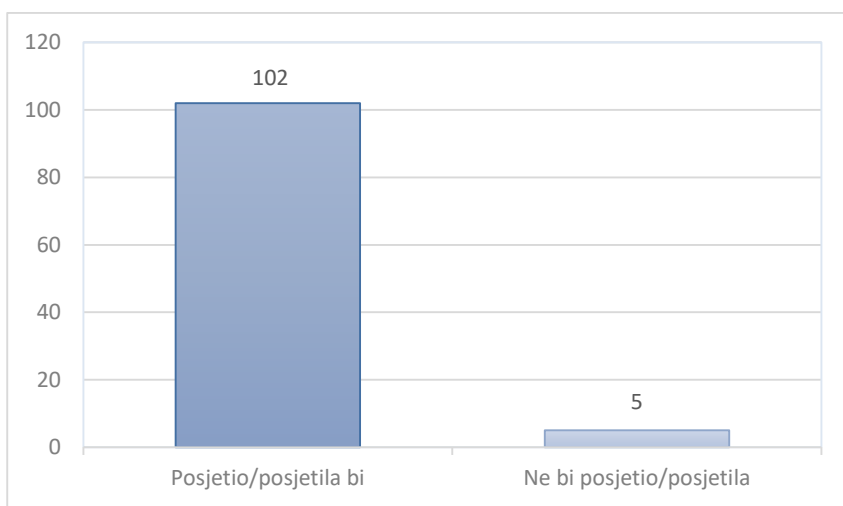

Izvor: vlastita izrada autora

19. Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 4?

U narednom pitanju o želji za posjetom lokaliteta, 102 ispitanika, odnosno 95% od ukupnog uzorka posjetilo bi lokalitet, dok 7% njih je negativno odgovorilo, odnosno 5 ispitanika što čini 4,7% uzorka (Grafikon 19).

Grafikon 19. Želja za posjetom turističkom lokalitetu sa slike 4

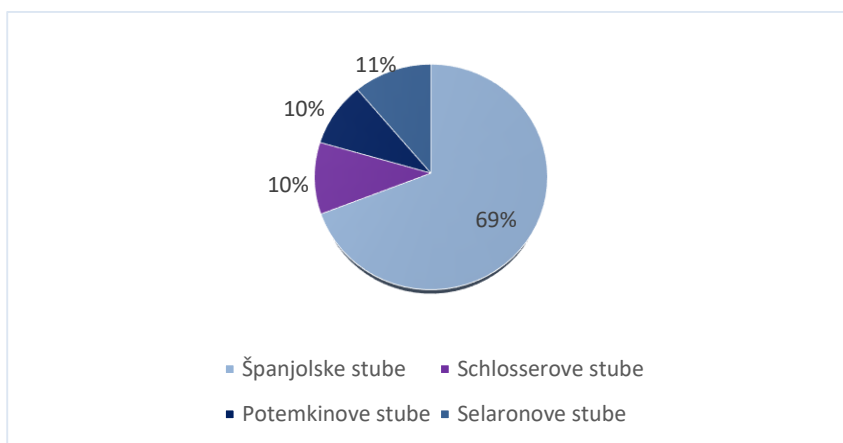

Izvor: vlastita izrada autora

20. Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 5?

Posljednja grupa pitanja odnosila se na turistički lokalitet „Španjolske stube“ te je pitanje glasilo: „Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 5?“. Uz 4 ponuđena odgovora 74 ispitanika su odgovorila točno, što je 70% od ukupnog uzorka dok su ostali odgovorili pogrešno (Grafikon 20).

Grafikon 20. Prepoznavanje turističkog lokaliteta sa slike 5 (Španjolske stube)

Izvor: vlastita izrada autora

21. Koliko vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 5?

Sljedeće pitanje bila je ljestvica koja se odnosila na stupanj privlačnosti turističkog lokaliteta Španjolske stube. 53 odgovora, odnosno 50% ispitanika je odgovorilo da lokalitet Španjolske stube je izrazito privlačan (Grafikon 21).

Grafikon 21. Stupanj privlačnosti turističkog lokaliteta sa slike 5

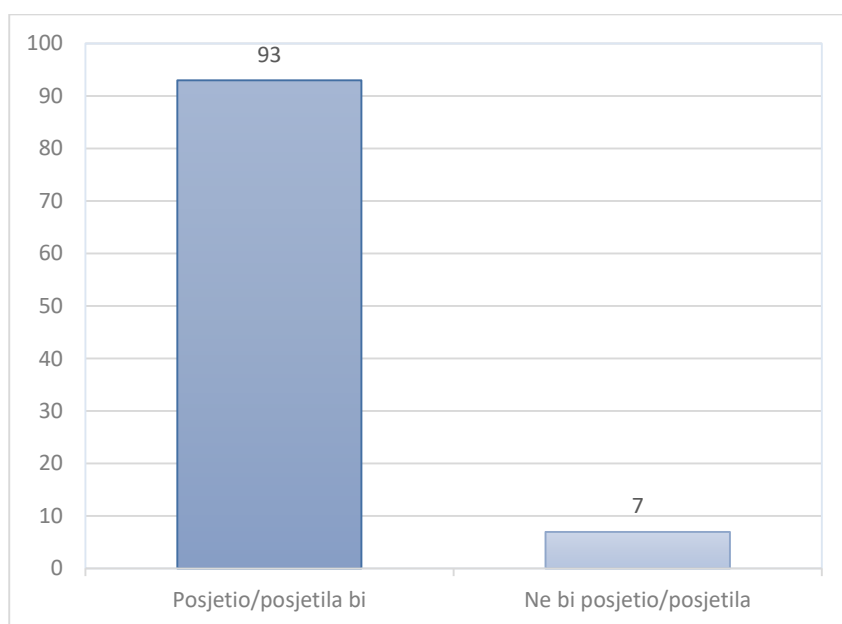

Izvor: vlastita izrada autora

22. Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 5?

Zadnje pitanje pod brojem 22 također je bilo vezano uz turistički lokalitet Španjolske stube. Glasilo je: „Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 5?“. Mogući odgovori su: „Posjetio/posjetila bi“ i „Ne bi posjetio/posjetila“. Potvrдно je odgovorilo 100 ispitanika, što čini 93% ukupnog uzorka, dok je negativno odgovorilo 7 ispitanika što čini 7% uzorka (Grafikon 22).

Grafikon 22. Želja za posjetom turističkom lokalitetu sa slike 5

Izvor: vlastita izrada autora

4.3. Rezultati istraživanja

Nakon provedenog istraživanja dolazi se do rezultata istraživanja. Prvo su prikazane karakteristike ispitanika, a slijede sami rezultati istraživanja informiranosti hrvatskih turista o turističkim lokalitetima Rima.

4.4. Ograničenja istraživanja

Tijekom istraživanja postojala su neka od ograničenja. Anketa je objavljena na društvenoj mreži Facebook, u internoj studentskoj grupi studenata Međimurskog veleučilišta, poslana je putem e-maila, vibera i whatsapp na razne profile ljudi. Prvo ograničenje odnosi se na dob ispitanika. Kako bi se dobili što raznolikiji rezultati i dob ispitanika bi trebala biti što raznolikija. U istraživanju su sudjelovali svi punoljetni ispitanici, no analizom rezultata došlo se do zaključka da su najvećim dijelom u ovom istraživanju sudjelovali ispitanici dobne skupine od 18 do 25 godina, odnosno mladi ljudi željni putovanja, avantura, upoznavanja novih kultura i vrijednosti ali još uvijek nedovoljne financijske moći za čestu organizaciju putovanja. Najmanjim dijelom odgovarali su ispitanici stariji od 65 godina. Upravo zbog toga postoji mogućnost da podaci dobiveni anketnim upitnikom nisu dovoljno pouzdani i vjerodostojni.

5. ZAKLJUČAK

Vječni Grad, Centar svijeta, Muzej na otvorenom, Grad na sedam brežuljaka, Apostolski prag, Sjedište katoličke crkve - sve je to Rim! Osnovan je 753. godine prije Krista što ga čini više od 2500 godina starijim od današnje Italije čiji je glavni grad.

Poznat po više od 280 fontana, 900 crkava, brojnim muzejima, povijesnim i kulturnim znamenitostima, trgovima, galerijama. Grad je to fascinantne prošlosti koja je ostavila svoj pečat u svakoj njegovoj pori. Vječni Grad vrví drevnom poviješću, od Koloseuma i Panteona do veličanstvenog Vatikana i Sikstinske kapele. Zbog svoje povijesti, umjetnosti, arhitekture i ljepote, a možda i sladoleda i tjestenine Rim je jedan od najpopularnijih gradova za putovanje po izboru turista.

Rim je danas važan ne samo za Italiju, već i za cijeli svijet. To je središte zapadne civilizacije i središte kršćanstva. Velik dio Rima klasificiran je kao UNESCO-va svjetska baština. Raj je za ljubitelje umjetnosti, s mnogobrojnim muzejima, galerijama i crkvama u kojima se nalaze remek-djela poznatih umjetnika poput Michelangela, Raphaela i Caravaggia. Najmanja nezavisna država na svijetu, Vatikan, u potpunosti je enklava unutar Rima. To je sjedište Rimokatoličke crkve i dom Bazilike svetog Petra, Vatikanskih muzeja i Sikstinske kapele u kojoj se nalaze čuvene Michelangelove freske. Kao srce katolicizma, Rim svake godine privlači brojne hodočasnike koji dolaze posjetiti sveta mjesta i sudjelovati u vjerskim događajima. Jedan od najprepoznatljivijih simbola Rima je Fontana di Trevi, koja je prikazana u mnogim filmovima. Vjeruje se da u njega bacite novčić za sreću ispuni vam se želja. Ništa manje zanimljiv nije ni Koloseum, antički amfiteatar, inače najveći sačuvani na svijetu. Očarava svojom veličinom, nizom hodnika i zanimljivim duhom koji prožima strukturu od kamena i cementa.

Rim je danas popularno turističko odredište, zbog svog arheološkog i umjetničkog značaja, kao i zbog svoje jedinstvene tradicije, panoramskog pogleda i parkova. Među najznačajnijim resursima je mnoštvo muzeja (Kapitolski muzeji, Vatikanski muzeji, Galleria Borghese i mnogi drugi), akvadukti, fontane, crkve, palače, povijesne građevine, spomenici i ruševine Rimskog foruma i Katakombe. Rim je drugi najposjećeniji grad u Europskoj uniji, nakon Pariza, i prima prosječno od 7 do 10 milijuna turista godišnje, što se

ponekad udvostruči tijekom svetih godina. Koloseum (sa 4 milijuna posjetitelja godišnje) i Vatikanski muzeji (sa 4,2 milijuna posjetitelja godišnje) su 39. odnosno 37. najposjećenije mjesto na svijetu.

U 2005. grad je zabilježio 19,5 milijuna svjetskih posjetitelja, što je porast od 22,1% u odnosu na 2001. godinu. 2006. godine Rim je posjetilo 6,03 milijuna međunarodnih turista, čime je dosegao 8. mjesto na ljestvici od 150 najposjećenijih svjetskih gradova. Također, grad je nominiran za četvrti najpoželjniji grad u svijetu za posjetiti 2007. godine, nakon Firence, Buenos Airesa i Bangkoka .

Najbolji mjeseci putovanja u Rim su travanj, svibanj, lipanj, rujanj, listopad i početak studenog. Ovi mjeseci kombiniraju pogodnost vrhunca sezone s ugodnim vremenom. Rim je grad koji se može prehodati i većina njegovih glavnih atrakcija nalaze se blizu jedna drugoj, u zonama bez automobila. Jedan od najboljih načina za istraživanje Rima je orijentacijski obilazak grada, kao dio vođenog odmora sa stručnim lokalnim vodičem, a njegov središnji položaj grada čini ga savršenim polazištem za istraživanje i ostatka Italije.

„Svi putevi vode u Rim“ – poznata je uzrečica koja samo potvrđuje Rim kao jednu od najprepoznatljivijih i najpoželjnijih turističkih destinacija u svijetu, upravo sa svojim raznovrsnim turističkim resursima, prepoznatljivom kulturno-povijesnom baštinom, ukusnom gastronomijom i pozitivnom energijom. Kontinuirani razvoj turizma, očuvanje prirodnih i kulturnih bogatstava te unapređenje turističkih usluga doprinose daljnjem napretku i atraktivnosti Rima za posjetitelje iz cijelog svijeta.

6. LITERATURA

1. Bilen, M. (2001). Osnove turističke geografije. Zagreb: Mikrorad i Ekonomski fakultet Zagreb.
2. Chamontin, C. (2005). Rim. Rijeka: Extrade.
3. Curić, Z., Glamuzina, N., Opačić, V. T. (2013). Geografija turizma. Zagreb: Naklada Ljevak.
4. Discover Rome Tours. Dostupno na: <https://www.findrometours.com/>. (10.07. 2023.)
5. Enciklopedija. Rim. Dostupno na: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=52901>. (10.07. 2023.)
6. Jepson, T. (1998). Upoznajte Rim. Zagreb: Mozaik knjiga.
7. Jutarnji list. Upoznajte Rim, vječni grad u kojem se prošlost može doslovno opipati i okusiti. Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/like-putovanja/inspiracija/upoznajte-rim-vjecni-grad-u-kojem-se-proslost-moze-doslovno-opipati-i-okusiti-15194774>. (10. 07. 2023.)
8. Kotler P., Bowen T. J., Makens C. J., (2010). Marketing u ugostiteljstvu, hoteljerstvu i turizmu, Zagreb: Mate d.o.o.
9. Milićević, B. (1998). Rim-Vatikan. Zagreb, Grkokatolički župni ured Krista Kralja.
10. Ministarstvo kulture i medija. Kulturna baština. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/eu-kultura/kulturna-bastina/349>. (10. 07. 2023.)
11. Nomago Travel. Putovanje u Rim: 20 atrakcija za vidjeti u 3 ili 7 dana. Dostupno na: <https://putovanja.nomago.hr/sve-o-putovanjima/putovanje-u-rim-20-atrakcija-za-vidjeti-u-3-ili-7-dana/>. (10. 07. 2023.)
12. Pelz, M. (2003). Rim vodič za nezaboravna putovanja. Zagreb: Mozaik knjiga.
13. Pirjevec, B. (1998). Ekonomska obilježja turizma. Zagreb: Golden marketing
14. Punkufer. Rim. Dostupno na: <https://punkufer.dnevnik.hr/tema/rim/>. (10. 07. 2023.)

15. Putoholičari. Rim-top 15 zanimljivih činjenica. Dostupno na: <https://www.putoholicari.rtl.hr/rim-top-15-zanimljivih-cinjenica-94823/>. (10. 07. 2023.)
16. Putovnica. Rim. Dostupno na: <https://www.putovnica.net/odredista/italija/rim>. (10. 07. 2023.)
17. Rome Tourism and Travel Guide. Dostupno na: <https://www.rome.net/>. (10. 07. 2023.)
18. Svjetski putnik. 11 zanimljivosti o Rimu: priče koje će vam začiniti putovanje. Dostupno na: <https://www.svjetskiputnik.hr/.well-known/captcha/?r=%2F11-zanimljivosti-o-rimu-price-koje-ce-vam-zaciniti-putovanje%2F>. (10. 07. 2023.)
19. Turismo Roma. Dostupno na: <https://www.turismoroma.it/>. (10. 07. 2023.)
20. Visit Rome Italy. Dostupno na: <https://romesite.com/>. (10. 07. 2023.)
21. Vukonić, B., Čavlek, N. (2001). Rječnik turizma. Zagreb: Masmedia.

PRILOZI**POPIS FOTOGRAFIJA**

Slika 1. Kapitolska vučica.....	11
Slika 2. Položaj Rima na karti Italije.....	12
Slika 3. Unutrašnjost Koloseuma.....	13
Slika 4. Rimski forum, današnji izgled.....	14
Slika 5. Trg Piazza Navona.....	15
Slika 6. Fontana di Trevi.....	16
Slika 7. Španjolske stube.....	17
Slika 8. Pantheon.....	18
Slika 9. Pantheon unutrašnjost.....	18
Slika 10. Katakombe sv. Kalista.....	19
Slika 11. Zastava Vatikana.....	20
Slika 12. Trg svetog Petra.....	21
Slika 13. Bazilika svetog Petra.....	22
Slika 14. Vatikanski muzeji.....	23
Slika 15. Strop Sikstinske kapele.....	24

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Spol ispitanika.....	31
Grafikon 2. Starosna dob ispitanika.....	32
Grafikon 3. Stupanj obrazovanja ispitanika.....	32
Grafikon 4. Posjećenost grada Rima.....	33
Grafikon 5. Želja za posjetom Rimu.....	33
Grafikon 6. Prva asocijacija na Rim.....	34
Grafikon 7. Najpoznatija turistička atrakcija Rima.....	34
Grafikon 8. Prepoznavanje turističkog lokaliteta sa slike 1 (Koloseum).....	35
Grafikon 9. Stupanj privlačnosti turističkog lokaliteta sa slike 1.....	36
Grafikon 10. Želja za posjetom turističkom lokalitetu sa slike 1.....	36
Grafikon 11. Prepoznavanje turističkog lokaliteta sa slike 2 (Panteon).....	37
Grafikon 12. Stupanj privlačnosti turističkog lokaliteta sa slike 2.....	37
Grafikon 13. Želja za posjetom turističkom lokalitetu sa slike 2.....	38
Grafikon 14. Prepoznavanje turističkog lokaliteta sa slike 3 (Fontana di Trevi).....	39
Grafikon 15. Stupanj privlačnosti turističkog lokaliteta sa slike 3.....	39
Grafikon 16. Želja za posjetom turističkom lokalitetu sa slike 3.....	40
Grafikon 17. Prepoznavanje turističkog lokaliteta sa slike 4 (Piazza Navona).....	41
Grafikon 18. Stupanj privlačnosti turističkog lokaliteta sa slike 4.....	41
Grafikon 19. Želja za posjetom turističkom lokalitetu sa slike 4.....	42

Grafikon 20. Prepoznavanje turističkog lokaliteta sa slike 5 (Španjolske stube).....	43
Grafikon 21. Stupanj privlačnosti turističkog lokaliteta sa slike 5.....	43
Grafikon 22. Želja za posjetom turističkom lokalitetu sa slike 5.....	44

POPIS TABLICA

Tablica 1. Cijene osnovnih proizvoda/usluga u Rimu.....	25
Tablica 2. Popis manifestacija kroz godinu.....	27

Prilog 1. Anketni upitnik**Istraživanje informiranosti hrvatskih turista o turističkim lokalitetima Rima**

Poštovani,

molila bih Vas da odvojite nekoliko trenutaka vašeg dragocjenog vremena za ispunjavanje ove ankete. Svrha joj je korištenje za istraživački i završni rad. Anketa je anonimna, a predviđeno trajanje je 3 minute.

Unaprijed vam se zahvaljujem!

vajda.ivana@gmail.com

*** Označava obavezno pitanje**

1. Spol*

Žensko

Muško

2. Starosna dob*

18-25 godina

26-35 godina

36-45 godina

46-55 godina

56-65 godina

više od 65 godina

3. Najviši stupanj obrazovanja*

Osnovna škola ili niže

Srednja škola

Preddiplomski studij

Diplomski studij

Poslijediplomski

Doktorat

4. Jeste li ikada posjetili Rim?*

Da

Ne

5. Ako niste, biste li voljeli posjetiti Rim?*

Posjetio/posjetila bi

Ne bi posjetio/posjetila

6. Kada vam netko spomene grad Rim, vaša prva asocijacija je:*

Kulturno-povijesna baština

Vatikan

Sveti Otac

Pizza

Ostalo:

7. Po vama, najpoznatija turistička atrakcija Rima je:

Vaš odgovor

8. Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 1?*

- Pulska Arena
- Amfiteatar u Solinu
- Koloseum
- Kazalište u Epidauru

9. Koliko vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 1?*

- 1 ne privlači me uopće
- 2 niska razina privlačnosti
- 3 srednja razina privlačnosti
- 4 privlačan mi je
- 5 izuzetno mi je privlačan

10. Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 1?*

- Posjetio/posjetila bi
- Ne bi posjetio/posjetila

11. Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 2?*

- Partenon
- Augustov hram
- Dolina hramova
- Panteon

12. Koliko vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 2?*

- 1 ne privlači me uopće
- 2 niska razina privlačnosti
- 3 srednja razina privlačnosti
- 4 privlačan mi je
- 5 izuzetno mi je privlačan

13. Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 2?*

- Posjetio/posjetila bi
- Ne bi posjetio/posjetila

14. Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 3?*

- Trafalgar fontana
- Fontana di Trevi
- Latona fontana
- Fontana Trocadero

15. Koliko vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 3?*

- 1 ne privlači me uopće
- 2 niska razina privlačnosti
- 3 srednja razina privlačnosti
- 4 privlačan mi je
- 5 izuzetno mi je privlačan

16. Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 3?*

- Posjetio/posjetila bi
- Ne bi posjetio/posjetila

17. Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 4?*

- Trg svetog Marka
- Piazza Navona
- Place Vendome
- Crveni trg

18. Koliko vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 4?*

- 1 ne privlači me uopće
- 2 niska razina privlačnosti
- 3 srednja razina privlačnosti
- 4 privlačan mi je
- 5 izuzetno mi je privlačan

19. Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 4?*

- Posjetio/posjetila bi
- Ne bi posjetio/posjetila

20. Koji se turistički lokalitet nalazi na slici 5?*

- Španjolske stube
- Schloserove stube
- Potemkinove stube
- Selaronove stube

21. Koliko vam je privlačan turistički lokalitet sa slike 5?*

- 1 ne privlači me uopće
- 2 niska razina privlačnosti
- 3 srednja razina privlačnosti
- 4 privlačan mi je
- 5 izuzetno mi je privlačan

22. Biste li posjetili turistički lokalitet sa slike 5?*

- Posjetio/posjetila bi
- Ne bi posjetio/posjetila